

Psalmkommitté i arbete

”... att de frågor som bränner vår tids människor beaktas i våra psalmer samt att dessa erhåller en språkdräkt med vilken vår tid känner sig förtrogen”.

Så stod det i en kyrkomötesmotion som ledde fram till beslutet om ”1969 års psalmkommitté”. Och därmed formulerades också ett program för kommitténs arbete.

Vår hittills gällande psalmbok är inte särskilt gammal. Den bär årtalet 1937. Men mycket som finns inom dess pärmar är ålderstiget och oanvänt. Och många ämnen saknas som borde finnas med. Tiden är inte inne att åstadkomma en ny psalmbok. Men uppdraget gäller nu närmast att sammanställa ett ”tillägg”, som ska användas tillsammans med den nuvarande psalmboken, med vår tids psalmer.

När kommittén började sin verksamhet, var mycket förarbete redan gjort. Hymnologiska institutet fungerade under 1960-talet som en inofficiell psalmkommitté och utgav 1965 det uppmärksammade häftet ”17 psalmer”. Ännu större spridning och användning fick samlingen ”Kyrkvisor”, ursprungligen sammanställd för söndags-skolans behov. Dessutom är att nämna de många vishäften som utkommit under de senare årens lopp.

Bland författarna intog Anders Frostenson främsta rummet, redan på grund av sin produktivitet. Britt G. Hallqvist, Olov Hartman, Eva Norberg-Hagberg är några av författarnamnen. Bland kompositörer kan nämnas Lars Edlund, Per-Erik

Styf, Torsten Sörenson. Det förelåg ett stort material när ”1969 års psalmkommitté” startade.

Kommitténs ledamöter har varit: kyrkoherde Ulf Björkman, Oskarshamn, ordf., litteraturocenen Esbjörn Belfrage, Lund, författaren Anders Frostenson, musikdirektören Harald Göransson och pastor P. O. Nisser, Stockholm. Adjungerade litterära experter har varit förf. Olov Hartman och prosten Inge Löfström, den senare ordf. i textgruppen. I musiksektionen har ytterligare medverkat musikdirektörerna Bertil Hallin, Henrik Jansson, Torsten Sörenson och Torgny Erséus.

200 godkända texter

Proceduren i arbetet har varit följande: textgruppen skaffar in textmaterial från författarna, bedömer det och sänder det som blir tillstyrkt till musikgruppen, som ombesörjer tonsättningar genom kontakt med kompositörer. Sist går de tonsatta texterna till kommittén för slutgiltigt fastställande. Och så småningom skall det alltså bli ett förslag att överlämnas till kungliga utbildningsdepartementet f.v.b. till 1975 års kyrkomöte.

I textgruppen har vi nu arbetat under fyra års tid med en mängd sammanträden, då vi behandlat massor av texter. Resultatet har blivit cirka 200 godkända texter, men antalet kan reduceras, bl.a. beroende

på möjligheterna att få bra melodier. Texterna har först diarieförts av vår huvudsekreterare och därefter sänts ut till ledamöterna i textgruppen, varvid författarnamnet inte har satts ut. Ledamöterna har sedan sänt in skriftliga förbedömningar, som legat till grund för diskussionerna i gruppen.

1971 publicerade psalmkommittén ett försökshäfte "71 psalmer och visor". Avsikten med häftet var att ge en föreställning om materialet och några exempel på nya texter och melodier. De nya psalmerna och visorna har sjungits ute i församlingarna och även systematiskt testats i försöksförsamlingar och speciella textgrupper. Man kan studera dem också med hjälp av två LP-skivor, utgivna på "Kyrkoton".

Speciellt intressant är den noggranna undersökning som Religionssociologiska Institutet har genomfört på psalmkommitténs uppdrag. Genom denna har man fått en uppfattning om hur texterna uppfattas, vilka ord och uttryck som betraktats som svåra, olämpliga etc. Men har också fått klart för sig vilka melodier som man lättast accepterat. Icke oväntat är det enkla vismelodier och väckelsesånger, medan däremot tonsättningar av våra moderna svenska tonsättare mött mer tveksamhet.

Inom både textgruppen och musikgruppen är man emellertid medveten om att det material som omedelbart blir uppskattat kanske inte håller i längden och att det tar tid innan man vänjer sig vid mera ovanliga texter och melodier. Svårigheten är att väga kvalitetskravet mot önskan om lättillgänglighet.

Det finns i varje fall exempel på att en "svår" melodi kan vinna terräng förvånansvärt snabbt. Så har det t.ex. gått med

Sven-Erik Bäckes melodi till "Du som gick före oss". Under alla förhållanden kan man förutsäga, att melodierna blir avgörande för de nya psalmernas mottagande och accepterande.

Svårigheten att bedöma

Psalmkommittén har ansett det självklart att inga texter och melodier som är efterklang av den gamla psalmboken skall tas med. Det är fråga om *nya* psalmer. Men hur mycket nymodigheter ska man släppa in? Sådana ord som aptit, djungel, raketer, stress, TV och varuhus...? Och när det gäller innehållet: vad ska man anse om dikter av Harry Martinson och Pär Lagerkvist, dikter som bäres av en viss religiositet men som egentligen inte är "kristna"?

Vi har t.ex. diskuterat en känd dikt av Hjalmar Gullberg:

För vilsna fötter sjunger gräset:
jag är din matta var du går —
räds ej att natten förestår!
För vilsna fötter sjunger gräset:
mot hemmet styr jag dina spår.

För vilsna fötter sjunger gräset:
under mitt täcke sänks din bår —
räds ej att natten förestår!
För vilsna fötter sjunger gräset:
du går mot hemmet var du går.

Orden i dikten har för många människor fungerat som tröst när man mist någon närstående. Texten har en självklar lyrisk kvalitet. Men motsvarar den anspråken på en *psalm* i en psalmbok?

I fråga om en helt annan kategori har tveksamheten också varit stor inom kom-

mittén. Det gäller de nutida visorna, som ofta bäres av sina bestickande melodier men vars texter stundom är rätt fattiga. Man måste naturligtvis visa en viss generositet mot hela denna genre. Men hur mycket har dagslände-karaktär? Vad ska man ta med i ett psalmhäfte? Så mycket är säkert att vissa kvalitetskrav är oeftergivliga.

Den nutida ekumeniska öppenheten har också vidgat ramarna för urvalet. Psalmer har översatts och lånats från andra länders kyrkor. Man har tagit med svenska frikyrkoklassiker som "Löftena kunna ej svika" och "O hur saligt att få vandra". Också den romersk-katolska kyrkan har fått lämna bidrag, t.ex. Maria-hymner.

En nyhet i arbete på den nya psalmsamlingen är att texter och melodier anskaffas parallellt. Tidigare psalmkommittéer har endast arbetat med texterna. Dessa har lämnats in, godkänts och stadfästs. Först därefter har musikerna tagit vid. Här sker från början den litterära och den musikaliska produktionen under ständig växelverkan. Får en text inte bra melodi, måste den falla. Motsatsen har också inträffat: att en bra melodi har försetts med text.

Aktuella motiv

Det finns många av kommitténs texter som är påfallande aktuella i sitt ämnesval. Jämfört med den gamla psalmboken avtecknar sig en del motiv och tankegångar som ganska annorlunda, ibland rätt radikala i sina nytolkningar. Här nedan några exempel.

Miljöförstörelsen återkommer i flera

texter. Det talas om hotet från "atom-molnets svarta snö". Och människans ansvar för skapelsen betonas:

Sol och jord och luft och hav
gett oss allt vi är och har,
skydd och skördar, dryck och mat,
sång och drömmar de oss gav.
Skada inte jorden eller havet eller träden.

Trots de hotfulla tendenserna i tiden präglas många av de nya psalmerna av en optimistisk grundton. Man sjunger om livsglädjen som "kastas som fåglar mot himlen" och som inhamras nästan som en propaganda-slogan:

Till glädje har Gud skapat världen,
Till glädje har vi blivit till,
Till glädje finns himlen och sången
och kunskap och tankar och kärlek . . .

Den moderna staden, som ofta framställts som ett mänsklighetens misstag, rättfärdigas i teologen Harvey Cox's anda och betraktas som ett uttryck för Guds skaparvilja:

Än hör vi skaparordet
ur gatans brus och dån.
Den kraft som reste staden
har kommit därifrån.

Därifrån = från skaparordet.

Sekulariseringsteologin gör sig märkbar genom att Guds rike förlägges till vardagens värld. "Guds rike ska vi söka där människorna är". Gud möter oss inte i de metafysiska rymderna — "Gud går här på jorden, han går på gator och torg . . ."

Så har också Jesusbilden förändrats i åtskilliga av de nya psalmerna. I stället för den upphöjde och överjordiske Kristus möter man Jesus såsom de utslagnas bro-

der. Hans mänskliga natur, armodet och svagheten, betonas starkt. Det gudomliga hos Jesus anges vara just armodet, detta att han avstod från den yttre makten och härligheten:

För att du inte
tog det gudomliga
dig till en krona,
för att du valde
smälek och fattigdom
vet vi vem Gud är.

Detta tema — att Jesus identifierar sig med de nedersta i människornas värld — möter ständigt i modern kristendomstolkning, liksom också i modern litteratur alltifrån Graham Greene till Birgitta Trotzig. Man märker släktskapen i följande rader:

Kristus, du är annorlunda.
Från all glans du vänder dig
till det fula och förvridna
som i skuggan gömmer sig.
Emot den som tycks oss vidrig
ler du varmt. Du sträcker fram
handen mot en oberörbar
och tar på dig skuld och skam.

Omtanke om tvivlaren

När det gäller människan står omtanken om tvivlaren och sökaren högt upp på listan över angelägna ämnen. ”En trasig tro för Gud är mer än alla Vintergator”. Temat återkommer gång på gång:

När vi söker efter tro,
tro vi redan har.
I vår fråga mer den bor
än i våra svar.

Ur en gnista elden föds,
höjd står upp ur djup,
och vår tro kan vara störst
när den minst ser ut.

Det finns t.o.m. en psalm som tycks vara skriven för tveksamma kyrkbesökare som inte vågar sig fram i församlingens centrum:

Kan inte ta till mej de troendes ord,
jag har ingen täckning för dem.
Ge plats åt mej nederst nånstans vid ditt bord,
ställ dörren till salen på glänt.

Den gamla själavårdserfarenheten att t.o.m. syndafallet kan leda till omvändelse och att man är Jesus närmast i misslyckandets stund genljuder i orden: ”Kan jag ej komma till dig med min seger, så kan jag komma med mitt nederlag”.

Men å andra sidan betonas ofta människans aktivitet i Guds tjänst. Gud kan inte verka annat än genom människorna. ”Du har inga händer utom våra . . .” Appellerna från Uppsala 1968 om den kristnes sociala ansvar återklingar i många av de nya texterna. Människans uppgift är att tjäna sin nästa, och när hon gör det så tjänar hon Jesus (enligt Matt. 25):

Ni vet var jag finns, ni ska söka mig där,
hos den som är frusen och sjuk.
Bland de hemlösa, hungriga, fångna jag är,
ni kan se och tjäna mig där.

Någon slutsummering av omdömena beträffande de nya psalmerna skall inte göras här. Av flera skäl. Dels är materialet inte slutgallrat, och det är alltså t.v. osäkert vilka texter som kommer med och vilka som faller bort. Dels är det ytterst svårt att fälla omdömen om ett material som man själv direkt handskas med i urvalsproceduren. Man vill bara uttrycka en förhoppning att den nya samlingen av psalmer och visor ska kunna förena den bibliska grundvisionens tyngd och kraft

med vår tids språkdiräkt och uttrycksmöjligheter. Så som det sker i somliga texter:

Bär mig nära begynnelsens tid
och tystnadens gräns.
Ge mig åter till gryningens vind,
det oskrivna bladet.

I mitt hjärta ditt konungsnamn skriv,
och rista en bild
av det Lamm som försonat vår synd,
din ödmjukhets tecken.

Inge Löfström